

DALJŠANJE AKUTA V SEVEROVZHODNIH SLOVENSKIH NAREČJIH

V severovzhodnih slovenskih narečjih z izgubljenim tonemskim nasprotjem (vzhodnokoroško, severnoštajersko in panonska narečja, ki so zahodno od črte Trate – Lenart – Ptuj – Macelj) sta se stari skrajšani akut na dolžini in novi akut na kračini podaljševala pozneje kot v osrednjih slovenskih narečjih, in sicer v različnem časovnem obdobju, v dvozložnicah drugače kot v trizložnicah, in z različnimi odrazi za *ě*, *ê*, in *ò*. Najmlajše je daljšanje v zahodnih panonskih narečjih, zato se tu lahko razlikujejo odrazi za vse akutirane od cirkumflektiranih samoglasnikov.

In the northeastern Slovene dialects, which have lost distinctive pitch accent (eastern Carinthia, northern Styrian, and the Pannonian dialects, west of a line linking Trate, Lenart, Ptuj and Macelj), the old acute on long vowels and the neo-acute on short vowels lengthened later than in the central Slovene dialects. This occurred at different times both in disyllabic and trisyllabic words, resulting in various reflexes of *ě*, *ê*, and *ò*. The most recent lengthening took place in the western Pannonian dialects; thus the reflexes of all acute vowels differ from circumflexed vowels.

0 Razprava skuša nadaljevati raziskovanje daljšanja starega akuta v slovenščini, in sicer v severnih in severovzhodnih narečjih, v dialektologiji obdelano pri več avtorjih. F. Ramovš je v Relativni kronologiji slovenskih akcentnih pojavov (1950) postavil trditev, da se je v prvotni slovenščini stari akut na dolžini obdržal, kmalu pa se je skrajšal in slej ko prej sovpadel z metatonijskim kratkim akutom. Ta pojav družiti slovenščino s hrvaščino in srbsščino: *bràtrъ, kráva* → *brâtrъ, krâva*. Novoakutirana dolžina, nastala po praslovanski metatoniji, pa se po naravi in intenziteti razlikuje od starega akuta, vseskozi ostane ohranjena, in sicer tudi v zadnjem ali edinem zlogu: *vlásъ, R mn. vrátъ, králъ, kljúčъ*. Novi akut na kračini ostane do onemitve šibkih polglasnikov na koncu besede ohranjen, prav tako je kratek v nezadnjem zlogu *vòlja, kòža, sьńna*, torej je tak kot skrajšani stari dolgi akut. Daljšanje starih akutiranih kračin je moralo nastopiti v južnem predelu slovenščine zgodaj (proti koncu 12. stoletja), zato akutirani jat doživi isti razvoj kot stalno dolgi jat in se z njim diftongira v *ej*. Na severnem slovenskem prostoru od Rezije čez Koroško do sredine Slovenskih goric se podaljša pozneje (morda v 16. st.), zato so za akutirani jat drugačni refleksi kot za dolgi jat. V panonskih narečjih od sredine Slovenskih goric na vzhod in na jug pa se akutirani samoglasniki niso podaljšali.

Jakob Rigler (1977: 83–99) je v razpravi K problematiki daljšanja starega akuta opozoril na to, da se skrajšani stari akut v severni slovenščini ni podaljšal v vseh nezadnjih zlogih, ampak samo v predzadnjih. V predpredzadnjem zlogu je lahko ostal kratek, ta se je pozneje podaljšal, lahko pa je preskočil za zlog na desno. J. Rigler omenja, da je stari akut ostal kratek v prekmurskem in prleškem narečju ter v delu Bele krajine. Dodati je potrebno, da je ostal kratek v vzhodnih Slovenskih goricah, torej vzhodno od izoglose, ki na Ramovševi Dialektološki karti slovenskega jezika (1931) loči goričansko od prleškega narečja. Kratek je tudi v vzhodnih in srednjih Halozah, le na zahodu Haloz se je pozneje podaljšal, zato je tu ohranjeno nasprotje med dolgimi in akutiranimi samoglasniki: *ě*, *ě*, *ê* in *è*, *ò* in *ò*, *ê* in *é*, *ò* in *ó*. V Riglerjevi razpravi se osvetljujejo akutirani nepredzadnji zlogi predvsem v koroškem narečju.

V pričujoči razpravi se nadaljuje raziskovanje problematike daljšanja starega akuta v Dravski dolini vzhodno od Dravograda do Maribora, v severnih štajerskih narečjih, v zahodnih govorih panonske narečne skupine: v zahodnih goričanskih, prleških in haloških govorih; za zadnje piše Rigler, da nima dovolj podatkov.

1.1 Netonemski govor Ojstrice nad Dravogradom spada k podjunkskemu koroškemu narečju, ne mežiškemu, saj se dolgi nosni ϵ in prav tako tudi dolgi polglasnik razvijeta v a , v mežiškem pa v dolgi ozki e (Karta slovenskih narečij 1983). V tem govoru je uveljavljen naglasni umik v tipu $\text{ženà} \rightarrow \text{žèna}$, $\text{kozà} \rightarrow \text{kòza}$, vendar sta novonaglašena e , o kratka ali že tudi podaljšana, prav tako je znan mlajši naglasni umik na polglasnik $m\grave{a}gl\grave{a} \rightarrow m\grave{a}gwa$ s kratkim a-jevskim refleksom, najmlajši umik dolgega naglasa $zlat\grave{o} \rightarrow zl\grave{a}to$ je povzročil izginjanje sklanjatvenega mešanega naglasnega tipa. Kratki naglašeni samoglasniki so zaradi poznega naglasnega umika z zadnjega odprtega ali zaprtega zloga možni tudi sredi besede. Stari dolgi akut na predpredzadnjem zlogu je najpogosteje premaknjen za zlog na desno $p\grave{a}lica \rightarrow pal\grave{í}ca$; novonaglašeni samoglasnik je vedno dolg.

Dolgi samoglasniški sestav:

$i:$	$u:$
$i: \grave{e}$	$u: \grave{e}$
$\epsilon:$	$\phi:$
$e:$	$o:$
$\epsilon\epsilon:$	$\phi\phi:$
$a:$	$+ \epsilon r$

Izvor:

$i:$	← $\hat{i}$, $\acute{i}$: 'zi:ma, 'li:pa,
$u:$	← $\hat{u}$, $\acute{u}$: 'wu:č, k'ru:xa,
$i:\grave{e}$	← $\acute{\epsilon}$, $\acute{e}$, i : (pred $-la$, $-lo$, $-le$) m'li:əko, 'pi:əč, xo'di:əwo, 'ži:əwa,
$u:\grave{e}$	← $\hat{o}$: 'bu:əx, 'nu:əč, za'zu:ərle, 'dozorele,
$\epsilon:$	← $\acute{\epsilon}$ (delno) be'dε:li, 'jε:sti 'hrana', ne'dε:la,
	← $\hat{e}$ (delno) 'mε:lem, 'zε:le, 'žε:nška,
$\phi:$	← $\hat{\phi}$, $\acute{\phi}$: k'lφ:p, 'gφ:ba,
	$\hat{o}$: (delno) 'xφ:ja, 'nφ:ša, 'nφ:sim,
$e:$	← $\hat{\epsilon}$ (delno) de'se:t, g'le:dam, s're:ča,
	← $\acute{\epsilon}$ (delno) 'je:zik, w're:me,
$o:$	← $\hat{a}$, $\acute{a}$: x'ro:st, d'wo:, 'mo:ti, de'wo:li,
$\epsilon\epsilon:$	← $\acute{\epsilon}$ (večinoma) b'rε:za, 'rε:zati,
	← $\hat{e}$ (večinoma) 'nε:so, 'pε:ko, 'rε:ko,
	← $\acute{\epsilon}$ (delno) 'sε:stra,
	← $\hat{\epsilon}$ (delno) 'dε:ška, 'šε:nce,
$\phi\phi:$	← $\hat{o}$ (delno) 'kφ:ža, 'rφ:ža, je'gφ:da,
	← $\hat{o}$ kφ:š,
	← $\acute{o}$ kφ:sa, 'bφ:ga,
$a:$	← $\hat{\epsilon}$, $\acute{\epsilon}$: (večinoma) 'pa:tok, 'wa:žem, pok'wa:kpt,
	← $\hat{e}$: 'wa:s, 'da:n,
	← $\hat{e}$: 'ma:ša, ŷ'sa:xne,
	← $\hat{a}$: b'ra:t, na:s,
ϵr	← $\hat{f}$, $\acute{f}$: 'pərst, 'tərt

Kratki naglašeni samoglasniki: *i, u, e/e, o/o, ə, a* so nasledniki izhodiščnih praslavanskih kratkonaglašanih samoglasnikov v zadnjem ali edinem zlogu, kratki pa so lahko tudi umično naglašeni samoglasniki. To kaže na mlajši naglasni umik; kratki polglasnik se razvije v *a*, kratki *i* pa lahko tudi v polglasnik. *'bik, g'rist, 'zidu, 'wisek, 'žiwet; d'rit, ūm'rit, ž'rit; 'kup, k'ruX, o'but, 'dušiti, 'kupwa, na'wučiti, pre'suxo; 'bek, 'det, k'met, m'let, 'nest, p'let, p'rest, 'žet, 'seno; 'koš (poleg 'kɔo:š), 'kowo, 'moštu, 'woziti; 'nas 'danes', 'pas, t'kat, 'sane, 'maso; 'məš, 'jət, p'rəšwa, ob'ləčt, 'ladi.*

Refleksii za staroakutirane in dolge cirkumflektirane *i, u, e, o* in *a* so danes enaki. Za akutirani jat sredi besede imamo praviloma širok refleks, ki se diftongira v drseči *ɛɛ*; ta se ohranja celo v danes nenaglašenem *ɛɛ*: v del. *-l*, v besedah *'po:dɛɛy, 'padel 'zo:bɛɛy 'zabela*, le v moškem množinskem opisnem deležniku se pojavlja ozki *e* pred *i* v naslednjem zlogu.

Gre torej za obliko vokalne harmonije, da se naglašeni široki *e* pred zlogom *z i zoži*; ta pojav je znan tudi v kratkem vokalizmu, saj je kratki naglašeni *e* pred naslednjim *i* ozek, sicer pa širok: *k'lɛti, plɛ'ni:ca*. Ta končni *i* je preprečil tudi diftongizacijo *i* pred *-li*: *xo'di:əle : xo'di:li*. Tvorba opisnega deležnika za vse tri spole v ednini in za oba spola v dvojini in množini kaže, da je naglasni umik v množini potekal pozneje kot v ednini in v dvojini.

1.1.1.1 *'nɛ:so, 'nɛ:swa, 'nɛ:šwo; 'nɛ:swa, 'nɛ:sli; 'nesli, 'nɛ:sle; 'ro:sto, 'ro:stwa, 'ro:stli; g'ri:zo, g'ri:zwa, g'ri:zli; 'mɔ:nzo / 'mɔ:ɥzo, 'mɔ:nzwa / 'mɔ:ɥzwa, 'mɔ:nzli / 'mɔ:ɥzli*

1.1.1.2 *'po:do, 'po:dwa, 'po:dli; po'me:to, po'metwa, po'metli; p'ra:do, p'ra:dwa, p'ra:dli; 'šɔy, š'wa:, š'wɔ, š'li / š'lə, š'le*

1.1.1.3 *o'za:bo, o'za:bwa, o'za:bli; 'tɛ:po, 'tepwa, 'tepli*

1.1.1.4 *'rɛ:ko, 'rɛ:kwa / 'rekwa, 'rekwo, 'rekli; 'pɛ:ko 'pɛ:kwa, 'pekli; 'tɔ:ɥko, 'tɔ:ɥkwa, 'tɔ:ɥkli; ob'li:əko, ob'li:əkwa, ob'li:əkli; 'lɛ:go, 'legwa, 'legli; 'sa:go, 'sa:gwa, 'sa:gli 'seči; 'wərgo; 'wərgwa, 'wərgli; 'mɔ:ɥ, 'mɔ:wa, 'moli 'mogel'*

1.1.1.5 *ɥ'za:ɥ, ɥ'za:wa, ɥ'za:li; ob'ja:ɥ / ob'ja:ɥ, ob'ja:la, ob'ja:li; za'ča:ɥ, za'ča:wa, za'ča:li; wər'ja:ɥ, wər'ja:wa, wər'ja:li*

1.1.1.6 *'žəry, 'žərwa, 'žərli; 'dəry, 'dərwa, 'dərli; ot'pəry, ot'pərwa, ot'pərli; m'lɛ:ɥ, m'lɛ:wa, dv. ž. sp. m'lɛ:li, mn. m. sp. m'lɛ:li, mn. ž. sp. m'lɛ:le; k'wa:ɥ, k'wowa, k'wali; k'lɛ:ɥ, k'lɛ:wa, k'lɛ:li, mn. m. sp. k'lɛ:li, mn. ž. sp. k'lɛ:le; ɥ'məry / ɥ'mory, ɥ'mərwa, ɥ'mərli*

1.1.1.7 *'ču:ɥ, 'ču:wa, 'čuli, 'čule; o'bu:ɥ, o'bu:wa, o'buli, o'bule; 'pi:ɥ, 'pi:wa, 'pi:wo, dv. pi:əwa, 'pili, mn. 'pili / 'pəli, 'pile; na'bi:ɥ, na'bi:wa, dv. na'bi:əwa, na'bili, mn. na'bili / na'bəli, na'bile / na'bəle; pɛ:ɥ, 'pɛ:wa, 'pɛ:wo, dv. 'pɛ:wa, 'pɛ:li, mn. 'pɛ:li, 'pɛ:le; sk'ri:ɥ, sk'ri:wa, sk'ri:wo, dv. sk'ri:əwa, sk'rili, mn. sk'rili, sk'rile; s'ca:ɥ, s'cowa, s'cali; d'ja:ɥ, d'jowa, d'jali*

1.1.2 *'paxno, 'paxɥwa, pax'no:wo, dv. pax'no:wa, pax'no:li, mn. pax'no:li, pax'no:le; spo'mano, spo'manwa, spoma'no:wo, spoma'no:wa, spoma'no:li, spo'ma'no:le; 'mi:no, 'mi:nwa, mi'no:wo, mi'no:wa, mi'no:li, mi'no:le; ɥ'takno, ɥ'takɥwa,*

ʊtak'no:wo, ʊtak'no:wa, ʊtak'no:li, ʊtak'no:le; s'ta:no s'ta:nwa, s'ta:nli 'stegniti'; ʊ'zigno, ʊ'zignwa, ʊ'zignli; 'pɔ:kɲo, 'pɔ:kɲwa, 'pɔ:kɲwo, 'pɔ:kɲli

1.1.3 'wi:dɛɛ, 'wi:dwa, mn. 'wi:dli / wi'dɛ:li; 'zi:wɛɛ, 'zi:wɛ:wa, dv. ž. sp. ži'wɛ:li, mn. m. sp. ži'wɛ:li, mn. ž. sp. ži'wɛ:le; 'tɔrpɛɛ 'tɔrpɛ:wa, dv. ž. sp. tɔrpɛ:li, mn. m. sp. tɔrpɛ:li, mn. ž. sp. tɔrpɛ:le; ed. m. sp.: 'ɔ:tɛɛ, 'se:dɛɛ, z'bɔ:leɛ, 'le:žɛɛ.

1.1.4 'mi:slo, 'mi:sla, 'mi:sli / mis'li:li; 'ci:ɔpo, 'ci:ɔpla, 'ci:ɔpli; premični naglas: 'xodo, 'xɔ:dwa, 'xɔ:dwo / xo'di:ɔwo, dv. xo'di:ɔwa, xo'di:ɔli, mn. xo'di:li, xo'di:ɔle; 'wozo, 'wɔ:zwa, wo'zi:ɔwo, dv. wo'zi:ɔwa, wo'zi:ɔli, mn. wo'zi:li, wo'zi:ɔle; ce'di:ɔɛ / ce'di:ɛ, cedi:ɔwa, ce'di:ɔwo, dv. ce'di:ɔwa, ce'di:ɔli, mn. ce'di:li, ce'di:ɔle; -vi- → -j-: p'ra:jo, p'ra:jla, p'ra:jli pres'ta:jo, pres'ta:jla, pres'ta:jli; go'wu:ɔro, go'wu:ɔrwa, go'wu:ɔrli; 'ja:zo se, 'jezwa, 'jezli; se je po'su:šo (naglasni umik zaradi predpone)

1.1.5.1 'dɛ:woɛ, 'di:ɔwawa, de'wo:wo, dv. de'wo:wa, de'wo:li, mn. de'wo:li, de'wo:le; nepremični naglas: do'bi:ɛloɛ, do'bi:ɛla(w)a, do'bi:ɛla(w)o, do'bi:ɛlali; 'ko:šloɛ, 'ko:šla(w)a, 'ko:šla(w)o, 'ko:šlali

1.1.5.2 o'ra:ɛ, o'ro:wa, o'ro:li; 'rɛ:zoɛ, 'ri:ɔzawa, re'zo:wo, dv. re'zo:wa, re'zo:li, mn. re'zo:li, re'zo:le; 'wa:zoɛ, 'wa:zawa, 'wa:zali, z'wa:zan; s'ko:koɛ, s'ko:kawa, s'ko:kawo

1.1.5.3 b'ra:ɛ, b'ro:wa, b'ro:wo, dv. b'ro:wa, b'ro:li, mn. b'rali, b'rale; t'ka:ɛ, t'ko:wa, t'kali; s'ja:ɛ, s'jo:wa, s'jali, s'jale.; ž'ga:ɛ, ž'go:wa, ž'gali, ž'gale

1.1.6 opse'ku:woɛ, opsek(u)'wo:wa, opsek'wo:li; obre'žu:woɛ, obrež'wo:wa, obrež'wo:li; prep'išu:woɛ, prep'iš'wo:wa, prep'iš'wo:li

1.1.7 biɛ, b'wa / bɔwa, b'wo / bɔwo, b'li / bɔli, b'le / bɔle; 'da:ɛ, 'do:wa, 'do:wo, 'dali; 'wɛ:dɛɛ, 'wi:ɔdwa, 'wi:ɔdli; 'ji:ɔdo, 'jedwa, 'jedwo, dv. 'jedwa, 'jedli, mn. 'je:dli, 'jedle; posebnosti: 'ɔ:tɛɛ, 'ɔ:twa, 'otli; po'ma:ɛ, po'mo:wa, po'mo:li.

V oblikah in naglasu opisnega deležnika je opaziti nekaj glasovnih in naglasnih premen: (1) večina kratko naglašanih samoglasnikov je rezultat drugega naglasnega umika s končnice za zlog proti začetku besede; (2) množinska oblika za moški spol ima za jat refleks dolgi ozki *ɛ*: *k'le:li*, *pɛ:li*, *ži'wɛ:li*, (*wi'dɛ:li*); dvojsinska ženska oblika ima na tem mestu refleks za staroakutirani jat: *k'le:li*, *pɛ:li*, *ži'wɛ:li*; lahko je to mlajša oblika, starejša bi bila *klɛlɛ*; (3) naglasni pomik starega akuta v trizložnicah za zlog proti koncu besede se pojavlja najpogosteje že v obliki za edninski srednji spol, praviloma pa v dvojsinskih in množinskih oblikah: *mi'no:wo*, *mi'no:wa*, *mi'no:li*, *mi'no:le*; *xo'di:ɔwo*, *xo'di:ɔwa*, *xo'di:ɔli* (dv.), *xo'di:li*; *xo'di:ɔle*; *de'wo:wo*, *de'wo:wa*, *de'wo:li*, *de'wo:le*; (4) diftongizacija *i* v *i:ɔ* v zlogih: *-ilo*, *-ila*, *-ili*, *-ile* je splošna, le v množinski obliki za moški spol se *i* ne diftongira; (5) množinske oblike so kratke, edninske in dvojsinske pa dolgo naglašene: *čuli*, *čule*; *o'buli*, *'pili* / *pɔli*, *d'jali*, *b'rali*, *s'jali*, *'dali*; (6) refleks *a* za nosni *ɛ* ne spreminja kvalitete in kvantitete: *o'za:bo*, *o'za:bwa*, *o'za:bli*; *ɛ'za:ɛ*, *ɛ'za:wa*, *ɛ'za:li*; *'wa:zaɛ*, *'wa:zawa*, *'wa:zali*; (7) refleks za nenaglašeni jat je še danes dolg: *'wi:dɛɛ*, *'wɛ:dɛɛ*, *'ɔ:tɛɛ*; (8) glagoli z naglašanim *-no*: - v vrsti 1.1.2 kažejo na analogijo po 1.1.5.1; (9) oblika za ž. sp. v ed. doživi metatonijo: *'xɔ:dwa*, *'wɔ:zwa*; Pri akutiranem jatu se pojavlja praviloma refleks *ɛ*, le v položaju pred zlogom z *-i* je refleks ozek (torej *i:ɔ* : *ɛ*: : *ɛ*:). Novoakutirana *e* in *o* pa imata po dva refleksa: široka *ɛ*: *o*: ter ozka *ɛ*: in *o*:

1.2 Na severnem Pohorju, na Ribnici in na Primožu, se pojavljata prav tako za akutirani jat dva refleksa, to je široki *ɛe*: *b'rɛe:za*, *'çɛe:sta*, *'lɛe:to*, *ko'lɛe:no*, *'mɛe:sto*, *ne'wɛe:sta*, *po'vɛe:t*, *rɛe:zat*, *st'rɛe:xa*, ozki *ɛ*: pa pred zlogom z *-i*: *ne'dɛ:la*, *ži'wɛ:li*. Za novoakutirani *e* poznajo dva refleksa, široki *ɛe*: in ozki *ɛ*: : *'mɛe:čem*, *'nɛe:so*, *'pɛe:ko*, *'rɛe:ko* in *'zɛ:le*, *'žɛ:nin*, *de'tɛ:la*, *le'mɛ:ža*, *ma'tɛ:re*. Za novoakutirani *o* sta odraza *ɔo*: in *o*: : *'kɔo:ša*, *'kɔo:ža*, *'ɔo:sa*, *'rɔo:ža* in *'nɔ:sim*, *p'rɔ:sim*, *'gɔ:ta*. Tudi za novoakutirani polglasnik sredi besede je refleks široki *ɛe*: *'mɛe:ša*, *'pɛe:xne*; tak je tudi dolgi polglasnik: *'dɛe:n*, *wɛe:s*, kratki naglašeni polglasnik pa se razvije v *a*: *'pas*, *'nas*. Izhodiščno kratki naglašeni samoglasniki so na severnem Pohorju ostali kratki, *i* je lahko oslavel do polglasnika, le kratki *a* se je podaljšal v dolgi *a*. Kratko so lahko naglašeni tudi samoglasniki sredi besede zaradi poznega umikanja naglasa na levo: *'cigan*, *p'rimit*, *'dušiti*, *'ludi*, *na b'regu*, *'nesli*, *'goniti*, *'kosti*, *'začɛu*, *'zawɛrt*.

1.3 Na Kapli na Kozjaku, v zadnjem kraju s koroškim vokalnim sistemom, ki meji na duhovsko faro, kjer je izhodiščni samoglasniški sistem štajerski, se tudi pojavljata po dva refleksa za akutirani jat in za novoakutirana *o* in *e*, dolgi in kratki naglas se z zadnjega (ali predzadnjega zloga) umika na levo. Novi naglašeni samoglasniki so večinoma še kratki. V nedoločniških in sedanjiških glagolskih oblikah je največ premen zaradi poznejšega daljšanja akutiranih *é*, *è* in *ò* ter zaradi dvojnih refleksov zanje. V nedoločniških oblikah tipa *'nest*, *k'ra:st*, *'tɛpst*, *'pɛçt*, *'napɛt*, *p'la:t*, *'pɛt* je samoglasnik lahko nastal iz kratkega samoglasnika v zadnjem ali edinem zlogu, lahko pa po naglasnem umiku s končnega naglašenege *-i*. Tak umik je viden tudi v naglasu velelnika v ednini, posplošenege tudi v dvojini in množini. Pri glagolih z nedoločniško pripono *-ni-* se naglas v nedoločniških in sedanjiških oblikah ohranja na korenu: *'pɛ:xniti* *'pɛ:xnem*, *'pɛ:xɛla*. Glagoli z jatovsko pripono imajo v nedoločniku naglas umaknjen za zlog na levo: *'sɛe:det se'di:m*, *'ga:ret go'ri:*. Dolgi *a* za umično naglašeni *o* kaže na zgodnji umik naglasa kot *kozà* → *'ka:za*. Nedoločnik *'vɛdet* *'vi:dim* bi lahko kazal na nepodaljšani stari akut. Pri glagolih z *i*-jevsko pripono je naglas v nedoločniku umaknjen, vendar kratki *a*-jevski refleks kaže na pozen umik. Glagol delati ima v nedoločniku in velelniku refleks akutiranega, v sedanjiku pa cirkumflektiranega jata. Vsi glagoli s priponama *-ova/-eva-* *-uje-* so naglašeni tudi v nedoločniku na *-ú*: *ku'pu:vət ku'pu:jem*.

1.3.1.1 Sičniški razred: *z*, *s*: *'nest*, *'nɛe:sem* *'nɛe:seš* *'nɛe:se*; *'nɛe:sema* *'nɛe:seta* *'nɛe:seta*; *'nɛe:semo* *'nɛe:sete* *'nɛe:sejo*; *'nesi* *'nesima* *'nesita* *'nesimo* *'nesite*; *sn* *'nɛe:so*, *'nɛe:sla*, *'nesli*; *bom* *'nɛe:so*; *bə* *'nɛeso*; *od'nɛe:šen*. Tako še: *'pa:st*, *'po:sem*, *'pasi*, *'po:so*, *'po:sla*, *'po:sli*; *'žee:nem* *'po:st*, *'po:šen*, *'po:ša*. Glagoli, katerih koren se končuje na *-z*, so ta soglasniški sklop olajšali z vmesnim fonemom *i*: *g'ri:zit*, *g'ri:zem*, *g'ri:zi*, *g'ri:zo*, *g'ri:zla*, *g'ri:zli*, *obg'ri:žen*; *'li:ɔzit*, *'li:ɔzem*, *'mo:ɥzit*, *'mo:ɥzem*, *po'moužen*.

1.3.1.2 Zobniški razred: *t*, *d*: *k'ra:st*, *k'ro:dem*, *k'radi*, *k'ro:do*, *k'ro:dla*, *k'ro:dli*, *ɥk'ro:den*. Samoglasniška premena: *a:/o:/a* ← *à*, *ā*, *ā̄*-. Tako še: *p'lest*, *p'lɛe:tem*, *p'leti*, *p'lɛe:to*, *p'lɛe:tla*, *p'letli*, *p'lɛe:tle*, *sp'lɛe:ten*, *ple'teje*; *po'mest*, *po'mɛe:tem*, *po'meti*, *po'mɛe:to*, *po'mɛe:tla*, *po'metli*, *po'mɛe:ten*; *'du*: *'sɛe:st*, *'du*: *'sɛe:dem*, *'sɛe:do*, *'sɛe:dla*, *'sɛe:dli*, *'sɛe:di*, *za'sɛe:den*; *'pa:st*, *'po:dem*, *'padi*, *'po:do*, *'po:dla*, *'po:dli*; *p'rɛe:st*, *p'rɛe:dem*, *p'rɛe:di*, *p'rɛe:do*, *p'rɛe:dla*, *p'rɛe:dli*, *sp'rɛe:deno*; *'ra:st*, *'ro:stem*, *'rasti*, *'ro:sto*, *'ro:sla*, *od'ro:sj*; *'ba:st*, *'ba:de*, *bo'dɛ:č*.

1.3.1.3. Ustničniški razred: *p, b, v*: 'tepst 'tɛ:pe:m, 'tepi 'tɛ:po, 'tɛ:pla, 'tepli, 'tɛ:pen, te'peje; 'zepst, 'zɛ:be me, o'zɛ:bo, o'zɛ:bla, 'oʒɛ:bli, o'zɛ:bla 'rɔ:ka; p'lɛ:t, p'lejem, p'le:, p'leɥ, 'plɛ:la, p'le:li, op'li:ət, p'li:ətva.

1.3.1.4. Mehkonebniški razred: *k, g*: 'pečt, 'pɛ:čɛm, 'peči, 'pɛ:ko, 'pɛ:kla, 'pekli, 'pɛ:čɛn, 'pɛ:ka; 'rečt, 'rɛ:čɛm, 'reči, 'rɛ:ko, 'rɛ:kla, 'rekli, 'rɛ:čɛn; tako še: 'tečt, 'tɛ:če; 'to:učt, 'to:učɛm; 'lečt, 'le:žɛm; st'rəčt, st'ri:əžɛm; nap'rečt, nap'rɛ:žɛm; 'sečt, 'sɛ:žɛm; v'rečt, 'varžɛm; 'mu:ərm, 'mɔ:go, 'mɔ:glɑ/'mɔ:, 'ma:la. Glagoli tega tipa imajo v nedoločniku še *-ti/-t* kot tipično obrazilo za to obliko. V velelniku se je posplošila sedanjiška osnova: 'varži, 'peči, 'le:ži, 'reči.

1.3.1.5. Nosniški razred: *n, m*: 'na:pnt, 'na:pɛm, 'na:pni, 'na:pno, 'na:pɲla, 'na:pɲli, 'na:pjen/na'pe:t; 'žɛ:t, 'žɛjem, 'žɛ:, 'žɛɥ, 'žɛ:la, 'žɛ:li, po'žɛ:t; u'zɛ:t, u'zɛ:mem, u'zemi, u'zɛɥ, u'zɛ:la, u'zɛ:li, u'zɛ:t; vər'jɛ:t, vər'je:mem, vər'jemi, vər'jɛɥ, vər'je:la, vər'je:li; za'jɛ:t, za'je:mem; pər'jɛ:t / p'rəmit, p'rəmlɛm, p'rəmi, p'rəmo, p'rəmla, p'rəmlɛ; k'lɛ:t, 'kamɛm, 'kamni / k'lɛjem, k'le:, prek'lɛ:t; 'začnt, 'začɛm, 'začno, 'začɲla, 'začɲli/za'čɛɥ, za'čɛ:la, za'čɛ:li, za'čɛ:to. Nosnik se lahko po analogiji pojavi tudi v nedoločniku. V velelniku se diftong *-ei* monoftongizira v *-ɛ:*.

1.3.1.6. Jezičniški razred: *r, l*: ʊm'rət, ʊm'rəjem, ʊm'rə, ʊ'mar, ʊ'marla, ʊ'marli, 'mar-taj; d'rət, 'dɛ:rem, 'deri, 'dar, 'darla, o'dart 'rad se joče'; ž'rət, ž'rɛ:m, 'žari / ž'rə, 'žar, 'žarla, ob'žart; 'apɛt, 'a:pɛm, 'apri, ot'par, ot'parla, ot'part; m'lɛ:t, m'lejem / mɛ:lem; 'meli, m'leɥ, m'lɛ:la, m'le:li; k'la:t, 'kɔ:lem, 'kali, k'laɥ, k'lo:la, k'la:li, zak'lo:n; t'ka:t, t'kɔ:lem, st'ko:n; p'la:t, 'pɔ:lem, 'pali, p'laɥ, p'lo:la, p'la:li; sp'lo:no; p'ra:t, 'pɛ:rem, p'raɥ, p'ro:la, p'ra:li, p'ra:le; sp'ro:n. Skupina *-ret-* da *-rət-*.

1.3.1.7. Samoglasniški razred: 'pət, 'pi:jɛm, 'pi:, 'pi:te, 'piɥ, 'pila, 'pili, s'pit; sk'rət, sk'ri:jɛm, sk'ri:, sk'ri:te, sk'riɥ, sk'rila, sk'rili, sk'rit; 'bət, 'bi:jɛm, 'bi:, 'biɥ, 'bila, 'bili, z'bit; tako še: g'nət, g'ni:jɛm; 'lət, 'li:jɛm; o'but, o'bu:, o'bu:la, o'bu:li, o'but; 'čot, 'ču:jɛm, 'čuɥ, 'ču:, 'ču:la, ču:li; z'na:t, z'nam, z'no:š, z'no:, z'nama, z'no:ta, z'no:ta, z'namo, z'no:te, z'no:jo, z'naj, z'naɥ, z'no:la, z'na:li; z'no:n; d'ja:t, 'di:əm, 'di:əš, 'de:, 'dɛ:te, d'jaɥ, d'jo:la, d'ja:li, d'jo:n; 'vɛ:t, 'vejem, 've:, 'veɥ, 'vɛ:la, 'vɛ:li, z'vɛ:to; v'rɛ:t, v'rejem, v'rɛ:, v'rɛɥ, v'rɛ:la, v'rɛ:li, zav'ri:ət; 'pɛ:t, 'pa:jɛm, 'pe:, 'peɥ, 'pɛ:la, 'pe:li, za'pi:ət; š'tɛ:t, š'tejɛm, š'tɛ:, š'tɛɥ, š'tɛ:la, š'tɛ:li, zaš'ti:ət; g'rɛ:t, g'rejem, g'rɛ:, g'rɛɥ, g'rɛ:la, g'rɛ:li, zag'ri:ət. Pri velelnikih opažamo monoftongizacijo *-ij*, *-ej* v *i:*, *ɛ:*.

1.3.2 Nedoločniška pripona *-ni-*, sedanjiška pa *-ne-*: ʊz'dignt, ʊz'dignɛm, ʊz'digni, ʊz'digno, ʊz'digɲla, ʊz'digɲli, ʊz'digjen; 'vɛ:dnt, 'vɛ:dne, 'vɛ:dɲ, 'vɛ:dla, 'vɛ:dli; spo'tɛ:knt se, spo'tɛ:kɛm se, spo'tɛ:kni, spo'tɛ:kno, spo'tɛ:kɲla, spo'tɛ:kɲli, spo'tɛ:kjen; 'pɛ:xnt, 'pɛ:xɛm, 'pɛ:xni, 'pɛ:xno, 'pɛ:xɲla, 'pɛ:xɲli, 'pɛ:xjen; 'go:snt, 'go:sɛm, 'go:sni, 'go:sno, 'go:sɲla, 'go:sɲli, 'go:sjen; s'ti:snt, s'ti:sɛm, s'ti:sni, s'ti:sno, s'ti:sɲla, s'ti:sɲli, s'ti:sjen; 'pɔ:knt, 'pɔ:kɛm, 'pɔ:kni, 'pɔ:kno, 'pɔ:kɲla, 'pɔ:kɲli, 'pɔ:kjen; tako še: 'varnit, 'varɛm; do'tɛ:knt, do'tɛ:kɛm; 'gɛ:nit se, 'gɛ:nɛm se, za'gɛjen; po'čɛ:pnt, po'čɛ:pɛm / po'čɛ:nɛm, po'čɛ:pjen; po'tɛ:gnt, po'tɛ:gɛm, po'tɛ:gjen; zak'le:nit, zak'le:nɛm; ʊg'rɛ:nit 'udariti', 'spraviti čebele v panj', ʊg'rɛ:nɛm; 'zɔ:gnt se, 'zɔ:gɛm se, pər'pɔ:gnt, pər'pɔ:gɛm, pər'pɔ:gjen; o'tarpnt, o'tarpɛm. Pri glagolih te vrste se pojavlja zlogotvorni *n* v položaju za soglasnikom; v opisnem deležniku je *-iɥ* dal *-o*.

1.3.3 Glagolska vrsta z nedoločniško pripono jat ali *a*, ki je nastal iz jata: 'šęe:det, se'dim, 'šę:di, 'šęe:dou/-o, se'dęę:la, se'dęę:li, za'sę:den; 'vadet, 'vi:dim, 'vi:dou/-o, 'vi:dla, 'vi:dli, 'vi:dp; s'lášat, s'li:šim, us'li:ši, s'li:šau, s'li:šala, s'li:šali, zas'li:šan; 'ga:ret, go'rim, 'gari, 'ga:rou, go'ręę:la, go'ręę:li; 'tarpet, tər'pim, 'tarpi, 'tarpoę, tər'pęę:la, tər'pęę:li, stər'p'ļę:n, tər'p'ļęje; 'garmet, gər'mi:, je gər'męę:lo; 'ba:let, bo'li:, 'ba:loę, bo'ļę:la, bo'ļę:li, bo'ļein, bo'ļaje; 'žavet, ži'vim, 'žavi, 'žavoę, ži'vęę:la, ži'vęę:li, žię'ļęje; 'vi:set, vi'si:, 'vi:si, 'vi:sou, vi'sęę:la, vi'sęę:li; c'vęę:tet, c'veti:, c'veti, c'vęę:toę, c've'tęę:la, cve'tęę:li, otcve'tęę:la r'ęo:ža; s'tęę:t, 'či:əm, s'tęę, s'tęę:la, s'tęę:li; z'dęę:t / s'tęę:t, z'di:se / s'ti:se; k'lę:čat, kle'čim, k'lę:či, k'lę:čaę, k'lę:čala, k'lę:čali, k'lę:čaje; 'ļę:žet, le'žim, 'leži, 'ļę:žaę, le'žo:la, le'žo:li, zale'žo:n, le'žo:je; 'daržet, dər'žim, 'daržaę, 'daržala, 'daržali; rę:žet se, re'žim, 'rę:ži, 'rę:žaę, 'rę:žala, 'rę:žali, 'rę:žaje; be'žet, be'žim, 'beži, 'bežią, 'bežala, 'bežali; s'mejet se, sme'jim se, s'meji, s'męę:la, sme'jo:la, sme'jo:li, nasme'jo:n; c'vęę:tet, cve'ti:m, c'veti, c'vęę:toę, cve'tęę:la, cve'tęę:li, cve'tęęje; s'pa:t, s'pim, s'pə, s'paę, s'po:la, s'pa:li, s'po:je, g'rem s'po:t; s'ta:t, sto'jim, s'toј, s'taę, s'to:la, s'ta:li, pos'to:n, s'to:je; męę:t, 'mam, 'mo:š, 'mo:, 'mama, 'mo:ta, 'mo:ta, 'mamo, 'mo:te, 'mo:jo, 'mę:, 'mę:te; 'meę, 'męę:la, 'mę:li. Glagoli te glagolske vrste imajo pripono jat, ki je bil v naglašanih oblikah staroakutiran:, redukcija se -*el* ni dotaknila, ostal je -*ę*, ki se je premenil v -*oę*, le v zelo pogosti besedi videti se je jat reduciral: 'vi:dla, 'vi:dli. Problem razvoja jata v opisnem deležniku za moško množino v dolgi ozki e še ni zadovoljivo rešen: tər'pęę:la - tər'pęę:li, tər'pęę:le. Ta dolgi ozki e se razlaga s posebnim položajem jata pred končnim *i*; ta naj bi vplival na oženje sicer diftongičnega širokega refleksa. Velelnik glagola smejati ima velelniško obrazilo -*i*: s'meji se, s'męęite se.

1.3.4 Glagolska vrsta z nedoločniško in sedanjiško pripono -*i*: 'misłt, 'mislim, 'misli, 'mislo, 'misla / 'misłla, 'misli / 'misłli, z'mišlen; 'madłt, 'mọ:dlim, 'madli, 'madlo, 'mọ:dla / 'mọ:dłla, 'mọ:dli / 'mo:dłli, z'mọ:dlen; 'čę:dit, 'čę:dim, 'čę:di, 'čę:do, 'čę:dla, 'čę:dli, po'čę:den 'čistiti'; g'lo:dit, g'lo:dim, g'lo:di, g'lo:do, g'lo:dla, g'lo:dli, pog'lo:deno; 'xadit, 'xọ:dim, 'xadi, 'xado, 'xọ:dla, 'xọ:dli, s'xọ:jen; z'vanit, zvo'nim, z'vani, zvo'nię, zvo'nila, zvo'nili, zvo'neje; 'salit, so'lim, 'sali, so'lię, so'lila, so'lili, 'salen; k'lo:tit, k'lo:tim, k'lo:ti, k'lo:to, k'lo:tla, k'lo:tli, sk'lo:ten; b'radit, b'rọ:dim, b'radi, b'rado, b'rọ:dla, b'rọ:dli, zb'rọ:ja; 'ganit, 'gọ:nim, 'gani, 'gano, 'gọ:nla, 'gọ:nli, z'gọ:jen; 'lamit, 'lọ:mim, 'lami, 'lamo, 'lọ:mila, 'lọ:mli, z'lọ:men; 'mačit, 'mọ:čim, 'mači, 'mačo, 'mọ:čla, 'mọ:čli, z'mọ:čen; 'nasit, 'nọ:sim, 'nasi, 'naso, 'nọ:sla, 'nọ:sli, 'nọ:šen; p'rasit, p'rọ:sim, p'rası, p'raso, p'rọ:sla, p'rọ:sli, p'rọ:šen; 'tačit, 'tọ:čim, 'tači, 'tačo, 'tọ:čla, 'tọ:čli, na'tọ:čen; 'vazit, 'vọ:zim, 'vazi, 'vazo, 'vọ:zla, 'vọ:zli, z'vọ:žen; s'tapit, s'tọ:pim, s'tapi, s'tapo, s'tọ:pla, s'tọ:pli; k'lanit, k'lọ:nim, k'lani, k'lano, k'lọ:nla, k'lọ:nli, pər'k'lọ:jen; g'najit, gno'jim, g'noji, gno'jię, gno'jila, gno'jili, zag'nọ:jen; 'budit, bu'dim, 'budi, bu'dię, bu'dila, bu'dili, bu'jęje. Zavoljo primarne težnje po naglasnem umiku za zlog proti začetku besede je večina glagolov naglašena na korenu; sled naglasnega umika je v kolikosti in kakovosti drugotno naglašene samoglasnika; sedanjiška spregatev je podobna knjižni; v oblikotvorju pa opažamo: kratki *a* za sekundarno naglašeni *o*, *o*: in *oę*: za novoakutirani *o*; ob tem je potrebno opozoriti na metatonijo opisnega deležnika za ženski spol v ednini — 'xọ:dla za hodila — in za dvojninsko ter množinsko obliko *sma* 'xọ:dla, *smo* 'xọ:dli. Končni -*il* > -*o*, redukcija

pripone *i*, če ni naglašena: *g'lo:dla*. Deležnik na *-en* pozna jotirane in nejotirane oblike: *po'vɔ:žen*, *ŋɔ:šen*, *s'xɔ:jen*, *z'mɔ:čen*; *sk'lo:ten*, *z'lɔ:men*, *pog'lo:den*, *zm'lo:ten* / *zm'lo:čen*; *l' > l*, *n' > j*: *'salen*, *pox'vo:len*, *o'žɛjen*, *pɛrk'loo:jen*.

1.3.5.1 Glagoli s sedanjiško pripono *-a-*: *'dɛ:lat*, *'di:əlam*, *'dɛ:laj*, *'dɛ:lay*, *'di:əlala*, *'di:əlali*, *z'di:əlan*; *g'lɛ:dat*, *g'lɛ:dam*, *g'lɛ: / g'lɛj*, *g'lɛ:day*, *g'lɛ:dala*, *g'lɛ:dali*, *g'lɛ:daje*; *p'lo:čat*, *p'lo:čam*, *p'lo:čaj*, *p'lo:čay*, *p'lo:čala*, *p'lo:čali*, *p'lo:čan*; *st'ri:əlat*, *st'ri:əlam*, *st'ri:əlay*, *st'ri:əlaj*, *st'ri:əlala*, *st'ri:əlali*, *pɛrst'rɛ:len*; tako še: *'vɔ:ndrat*, *'vɔ:ndram*; *'peɥcat*, *'peɥcam*; *'bo:rat*, *'bo:ram*; *o'bu:vat*, *o'bu:vam*; *spo'xɛjat se*, *spo'xɛjam se* 'spočiti se', *pos'ti:əlat*, *pos'ti:əlam*.

1.3.5.2 Glagoli s sedanjiško pripono *-je-*: *'sukat*, *'sučɛm*, *'suči*, *'sukaɥ*, *'sukala*, *'sukali*, *za'sukan*; *'lɛ:gat se*, *'lɛ:žɛm se*, *'lɛ:ži se*, *z'lɛ:gay*, *z'lɛ:gala*, *z'lɛ:gali*, *z'lɛ:gan*; *k'licat*, *k'ličɛm*, *k'ličī*, *k'licaɥ*, *k'licala*, *k'licali*, *k'lican*; *'rɛ:zat*, *'ri:əžɛm*, *'reži*, *'rɛ:zay*, *'ri:əzala*, *'ri:əzali*, *'ri:əzan*; *'rɛ:ze* 'kdor skopi žival'; *šk'ripat*, *šk'riplem*, *šk'ripli*, *šk'ripay*, *šk'ripala*, *šk'ripali*, *šk'ripaje*; *'a:rat*, *'u:əɾjem*, *'u:əɾji*, *'a:ray*, *o'ro:la*, *o'ro:li*, *zo'ro:n*, *o'ro:je*; *post'la:t*, *pos'tɛ:lem*, *pos'teli*, *post'lay*, *post'lo:la*, *post'la:li*, *post'la:le*, *post'lo:n*; *'pa:slat*, *'pɔ:šlem*, *'pošli*, *pos'lay*, *pos'lo:la*, *pos'la:li*, *pos'lo:n*; *'jɛ:mat*, *'jɛ:mlem*, *'jemli*, *'jɛ:maɥ*, *'jɛ:mala*, *'jɛ:mali*, *'jɛ:maje*; *'di:əvat*, *'di:əɥlem*, *'di:əɥli*, *'di:əvay*, *'di:əvala*, *'di:əvali*, *na'di:əvan*; *d'ri:əmat*, *d'ri:əmlem*, *d'ri:əmli*, *d'ri:əmay*, *d'ri:əmala*, *d'ri:əmali*, *d'ri:əmaje*.

1.3.5.3 Glagoli s sedanjiško pripono *-e-*: *b'ra:t*, *'bɛ:rem*, *'beri*, *b'ray*, *b'ro:la*, *b'ra:li*, *b'ra:le*, *preb'ro:n*, *b'ro:je*; *g'na:t*, *'žɛ:nem*, *'ženi*, *g'naɥ*, *g'no:la*, *g'na:li*, *g'no:n*; *p'xa:t*, *p'xam*, *p'xo:š*, *p'xə*, *p'xaɥ*, *p'xo:la*, *p'xa:li*, *p'xa:le*, *p'xo:n*; *ž'ga:t*, *ž'gɛ:m*, *ž'gə*, *ž'gay*, *ž'go:la*, *ž'ga:li*, *ž'go:n*, *ž'go:je*; *s'ja:t*, *'sejem*, *'sej*, *s'jay*, *s'jo:la*, *s'ja:li*, *s'jo:n*, *s'jo:je*; *'vɛ:t*, *'vejem*, *'ve:*, *'veɥ*, *'vɛ:la*, *'vɛ:li*, *z'vi:əto*; *'ka:vat*, *'ku:jem* / *'ka:vam*, *'ka:vaj*, *'ka:vay*, *'ka:vala*, *'ka:vali*, *ko'vo:n*, *ko'vo:je*.

1.3.6 Glagolska vrsta z nedoločniško pripono *-ova-*, *-eva-* in s sedanjiško pripono *-uje-*: *ku'pu:vat*, *ku'pu:jem*, *ku'puj*, *ku'pu:vay*, *ku'pu:vala*, *ku'pu:vali*, *ku'pu:vaje*; *poso'ju:vat*, *poso'ju:jem*, *poso'juj*, *poso'ju:vay*, *poso'ju:vala*, *poso'ju:vali*, *poso'ju:vaje*; *sre'ču:vat*, *sre'ču:jem*, *sre'čuj*, *sre'ču:vay*, *sre'ču:vala*, *sre'ču:vali*, *sre'ču:vaje*; *zba'ru:vat*, *zba'ru:jem*, *zba'ruj*, *zba'ru:vay*, *zba'ru:vala*, *zba'ru:vali*, *zba'ru:vaje* 'spravevati'; tako še: *sva'tu:vat*, *sva'tu:jem*; *pɛrde'vu:vat* *pɛrde'vu:jem* 'predevati'. Pri glagolih te glagolske vrste je posplošen u-jevski del pripone iz sedanjiške osnove tudi v nedoločniški osnovi.

Brezpriponski glagoli so posplošili priponsko spregatev v 2. in 3. osebi dvojine ter v 2. osebi množine. Osebili *-sta*, *-ste* sta ohranjeni le pri glagolu biti. Zanimive so tudi premene korenskih vokalov, zato navajam pregled vseh osebnih in možnih neosebni glagolskih oblik. *'Dat*, *'dam*, *'do:š*, *'do:*, *'dama*, *'do:ta*, *'do:ta*, *'damo*, *'do:te*, *'do:jo*, *'daj*, *'dajte*; *'day*, *'do:la*, *'da:li*, *'do:le*, *'do:n*; *'jɛ:st*, *'ji:əm*, *'ji:əš*, *'ji:ə*, *'ji:əma*, *'ji:əta*, *'ji:əta*, *'ji:əmo*, *'ji:əte*, *'ji:əjo*; *'jɛ:*, *'jɛ:te*, *'ji:ədo*, *'jɛ:dla*, *'jɛ:dli*, *'jɛ:dle*; *z'ji:əden*; *'pojte* *'ji:əst*. Zadnji glagol predstavlja s spremenami korenskega jata pravo bogastvo oblik; gre za staroakutirani, za stalno dolgi jat in za jat v položaju pred končnim *-i*, ki je refleks za jat zožil v ozki *e*. Primer za to je tudi samostalnik ženskega spola *'jɛ:sti* s sklanjatvijo

z ničtimi končnicami. Primeri: *Na 'mi:zi je 'jɛ:sti pa 'piti; 'nɛɛ:s 'nimamo no'bɛɛ:ne 'jɛ:sti; 'kɔne 'di:ɔuli pet'rɔ:lm 'cu:ɔ k 'jɛ:sti; 'pɛɛ:s c'vi:li, čə'vi:di jɛ:sti; pər 'jɛ:sti se ne gou'ri:; 'kak tɛ: 'di:ɔlaš z 'jɛ:sti.* Potrebno je dodati, da se korenska vokala za nedoločnik in namenilnik razlikujeta: ne 'mu:ərm 'jɛ:st: 'pɔɹ 'ji:əst; v namenilniku je bil stalno dolgi jat.

Dolgi korenski vokal *o* ← *a*: je tudi v ohranjenih namenilniških oblikah: *g'rem 'po:st* proti *ne s'mi:əš 'pa:st; g'rem x'co:t: ne s'mi:əš x'ca:t; g'rem s'po:t; ne 'mu:ərm s'pa:t.* Dolgi *a* je nastal po podaljšanju kratkega *a* kot v tipu *b'ra:t.* 'Vɛɛ:det, 'vi:əm, 'vi:əš, 'vi:ə, 'vi:əma, 'vi:əta, 'vi:əta, 'vi:əmo, 'vi:əte, 'vi:əjo; 'vɛ:, 'vɛ:te; sɹ 'vɛɛ:doɹ, 'vi:ədla, 'vi:ədli. 'Bət, sn, sə, je, sma, sta, sta, smo, ste, so; 'nisn / 'čisn, 'nisi / 'čisi, 'ni: / 'či:; 'nisma / 'čisma, 'nista / 'čista, 'nismo / 'čismo, 'niste / 'čiste, 'niso / 'čiso, 'bɔ:di, 'bɔ:dite; 'biɹ, b'la:, b'lɔ, b'lə, b'le; 'bɔm, 'bɔš, bɔ:, 'bɔma, 'bɔta, 'bɔta, 'bɔmo, 'bɔte, 'bɔjo; bə, bə 'biɹ, 'dɛɛ:laɹ.

Tvorjenke iz atematičnih glagolov: *pər'da:t, ɹ'da:t se; na'jɛ:st, po'jɛ:st, pre'jɛ:st, s'nɛɛ:st; z'vɛɛ:det, po'vɛɛ:t 'povedati, do'povɛɛ:t, spo'vɛɛ:t, zapo'vɛɛ:t; 'dabit, do'bim; po'zo:bit, po'zo:bim, z'nebit, zne'bim.*

Vprašanje, ali je bil v Dravski dolini, torej v vzhodnem koroškem in severnem štajerskem narečju, nedoločnik dolg ali kratek, naj pomaga osvetliti še pojav, ki je znan v štajerskem duhovskem govoru, namreč: nenaglašeni *a* v nedoločniku in deležniku na *-li* se premenjuje z *e*, čeprav je danes slišati nedoločnik tudi brez končnega *i*: *'dɛɛ:let, 'de:jleli, s'li:ket, s'li:keli, k'lɛ:čet, k'lɛ:čeli*; tudi *o* pred nenaglašenim *i* se lahko premenjuje v *e*: *le'vi:li* ← *lovili*, *de'bi:li* ← *dobili*. Da se je lahko v nedoločniku *a* preglasil v *e*, je moralo biti nedoločniško obrazilo *-ti*. V tem govoru slišimo danes tudi deležnike: *so 'rɛ:kli, 'pɛ:kli, tɛ:kli*, kjer je široki *e* zožen zaradi *i* v naslednjem zlogu.

2.1 V severnem štajerskem narečju (Slemen na Kozjaku) se pojavljata za akutirane *e*, *o* in jat po dva refleksa, ozki in široki diftongični, na Rošpohu pa samo po en refleks, in to *i:e* ter *u:o*.

Kozjaško narečje (Slemen):

<i>i:</i>	<i>u:</i>	
<i>i:j/ɛ:j</i>	<i>u:ɹ/ɔ:ɹ</i>	
<i>ɛ:</i>	<i>ɔ:</i>	
<i>e:</i>	<i>o:</i>	<i>+ ar</i>
<i>ɛɛ:</i>	<i>ɔo:</i>	
<i>a:j a:ɹ</i>		
<i>a:</i>		

Rošpoh:

<i>i:</i>	<i>u:</i>
<i>i:j</i>	<i>u:ɹ</i>
<i>i:ɛ</i>	<i>u:ɔ</i>
<i>ɛ:</i>	<i>ɔ:</i>
<i>a:j a:ɹ</i>	
<i>ǎ:</i>	

Kratki samoglasniki so *e*, *ə*, *a*, *u*. Kratki so terciarno naglašeni tipa *po'nači*, 'vazo, 'seno, k'leti ali pa so refleksi poenoglašanih diftongov: *i:j* → *ɔ:* 'pɔla, *a:j* → *a:* 'dala. Kratki *i* je dal ali *ə* ali se je podaljšal v *i:*, kratki *u* se je podaljšal, dolga *i* in *u* sta se diftongirala, ozki *ɛ* zastopa dolge *e*, *e*, *ə* in del $\tilde{e}^-$ široki *e* večino $\tilde{e}^-$, ozki *ɔ* je refleks za nosni *ɔ* in del $\tilde{o}$, diftongični *ɛɛ*: zastopa akutirani jat, del akutiranih $\tilde{e}$, *ɔo*: pa del akutiranih $\tilde{o}$, *a:j* ← $\tilde{e}$, *a:ɹ* ← $\tilde{o}$, *o:* ← $\tilde{a}$, *a:* ← $\tilde{o}$. Za novoakutirana *e* in *o* se pojavljata po dva refleksa — širok in ozek, široki kaže vpliv koroščine; ta se ob Dravi že izgublja; v Selnici in Kamnici najdemo za $\tilde{e}$ in $\tilde{o}$ ter $\tilde{e}$ ozka *e*: in *o*:. Na mejnem področju v Rošpohu pa se že slišita dva nova diftonga: *i:e* za akutirani *jat*, $\tilde{e}$ (pa tudi za $\tilde{e}^-$) in *u:o* za akutirani *o* in za $\tilde{o}$ kot v zahodnih Slovenskih goricah.

2.2 V severnoštajerskem vzhodnopohorskem govoru so se vsi kratki naglašeni samoglasniki podaljšali.

Framski govor

<i>i:/i:ǰ</i>	<i>u:/u:ǰ</i>
<i>i:ε</i>	<i>u:ɔ</i>
<i>ε:</i>	<i>ɔ:</i>
<i>e:ǰ</i>	<i>o:ǰ</i>
<i>ie:</i>	<i>uo:</i>
	<i>â: + ər</i>
<i>a:</i>	

Diftong *i:ε* je refleks staroakutiranega jata in novoakutiranega *e*, *u:ɔ* je refleks novoakutiranega *o*, *ε:ǰ* zastopa $\tilde{e}$ in $\tilde{e}$, *o:ǰ* ← $\tilde{o}$, $\tilde{f}$, *ie:* ← $\tilde{e}$, $t\tilde{e}t$, $\tilde{z}$, *uo:* ← $\tilde{o}$, $t\tilde{o}t$, $\tilde{a}$: ← $\tilde{a}$, *a:* ← $\tilde{a}$. Dolgi polglasnik in nosni ϵ sta dala indiferentni $\epsilon:$, nosni φ pa $\varphi:$. Podaljševanje akutiranih samoglasnikov *e*, *o* in *a* v zadnjem/edinem zlogu je potekalo pozneje kot daljšanje v nezadnjem zlogu, nekako v času sekundarnega naglasnega umika.

2.3 V južnopohorskem vokalnem sistemu je novoakutirani jat dal *i*, prav tako tudi novoakutirani *e*, novoakutirani *o* je zastopan z *u*.

Severnoštajerski južnopohorski govor v Oplotnici

Dolgi samoglasniki:

<i>i:</i>	<i>u:</i>
<i>iε</i>	<i>uɔ</i>
<i>ε:</i>	<i>ɔ:</i>
<i>e:</i>	<i>o: + ar</i>
<i>eǰ</i>	<i>oǰ</i>
<i>aǰ</i>	<i>aǰ</i>
<i>a:</i>	

Kratka naglašena samoglasnika sta ϵ in *a*.

Izvor: srednje dolgi *i* je zastopnik staroakutiranega jata, novoakutiranega etimološkega *e*, kratko naglašene *i*, sekundarno naglašene *i* in tujega *i*: *b'ri:za*, *'ci:sta*, *'di:lo*, *ko'li:no*, *ne'vi:sta*, *'pi:na*, *po'li:no*, *'ri:bre*, *'ri:zat*, *st'ri:xa*, *'mi:dŋce*, *'pi:ka*, *'pi:ko*, *'pi:čne*, *'ri:ko*, *'si:dŋ*, *'zi:le*, *'ži:nin*, *'mi:š*, *'ni:nč*, *'ni:t*, *'ri:t*, *ti:č*, *'ki:slo*, *'mi:rno*, *'ni:kdar*, *'ši:rok*, *'vi:det*, *'ži:vot*; *č'i:nki*, *dar'vi:*; *'fi:rtux*, *f'li:saj se*, *k'tri:stus*, *'li:dər*.

Srednje dolgi *u* je refleks za novoakutirani *o*, za kratko naglašeni *u*, za kasneje naglašeni *u* in za tuji *u*: *'xu:ja*, *'nu:ret* 'vinograd', *'nu:sim*, *p'ru:sim*, *'ru:ža*, *š'ku:da*, *'vu:la*, *z'lu:ženo*; *f'ku:p*, *k'ru:x*, *'tu:*; *'ju:žna*, *'xu:do*, *'ku:rjek*, *'ku:rla sp*, *po'su:šeno*, *to'žu:vat*, *'tu:ršca*, *'u:žge se*, *z'ru:šla*, *'cu:k*, *'fu:reš*, *p'ru:x*, *t'ru:glā*.

Dvoglasnik *ie* kaže to posebnost, da večina naglašā prvi del diftonga in je *e* ozek; sliši pa se tudi naglas na drugi mori diftonga, tedaj je *e* širok. Ta fonem je naslednik sekundarno naglašene *e*, kasneje naglašene *e*, novoakutiranega *e* v zadnjem besednem zlogu in sekundarno naglašene *e* polglasnika: *'čielo*, *'riekla*, *s'piekla*, *'tieta*, *'žiena*; *'mieso*, *'niebo*, *'sieno*; *k'miet*, *'niest*, *p'liet*, *ž'riem*; *'čiebər*, *'mieglā*, *s'tiebər*.

V fonemu *uo* naglašājo prvi del diftonga, drugi pa je ozek. Nastal je iz sekundarno naglašene *o*, iz novoakutiranega *o* v zadnjem besednem zlogu in iz tujega *o*: *'duobro*, *'kuonec*, *'kuoza*, *'nuoga*, *ot'ruoka*, *'uoča*, *'uosa*, *'vuoda*; *k'ruop*, *'kuoš*, *'puot*, *st'ruok*, *š'kuof*; *k'ruof*, *ž'luofi*.

Srednje dolgi ozki e je refleks za dolgi cirkumfektirani polglasnik, za novoakutirani polglasnik v nezadnjem besednem zlogu, za stalno dolgi in za staroakutirani nosni e: 'd_e:n, 'x_mē:ŋ 'mah', 'l_e:n, 'v_e:s; 'd_e:xne, 'm_e:ša, 'p_e:sji, p_re'm_e:kne, 'v_ge:ne se; g'le:d_{am}, i'm_e:na, 'j_e:tre, 'p_e:st, 'p_e:tek, 'p'le:šem, po'v_e:žem, p_re:dem, 'z_e:be, 'd_e:tela, pok'le:knat; 'b_e:š, 'ž_e:g_ŋ'pa:m, š't_e:pix.

Srednje dolgi ozki o zastopa praslovanski stalno dolgi in staroakutirani nosni o, kasneje naglašeni o in tuji o: 'g_o:bec, g_o'l_o:p, 'g_o:ša, k'l_o:p, 'k_o:pat se, 'm_o:š, 'o:zek, ot'r_o:bi, 'r_o:p, 's_o:t, 'd_o:ga, 'g_o:ba, 'k_o:ča, 'r_o:ka, t_o:ča, 'g_o:dit 'godrnjati', 'x_o:dla je, 'p_o:znam, s'k_o:čla; p_o:šta.

Srednje dolgi široki e je mlajša tvorba, nastala kot položajna varianta po monoftongizaciji aj v zaprtem zlogu ali na koncu besede: 'be:ta 'bajta, 'ce:t 'cajt', 'e:dova 'mo:ka, 'ne:šo s_ŋ 'najšo', na'ze:, p_{ər}d're:sala, 're:ni 'rajni', s're:ca, 'še:ba, š'pe:s, ž'le:f.

Srednje dolgi široki o je nastal iz dolgega a: d_{ər}'ž_o:la, d'vo:., f_{st}'r_o:šla, g'ro:t, g'lo:va, x'ro:st, ko'vo:č, k'ro:l, k'ro:va, Lo'ko:ja, 'mo:liga, pe'lo:, p'lo:vat, p'ro:x, p'ro:vi, s'ko:la, s'ro:m, s't_o:ra, 'to:kole, t'ro:va, zaž'go:li.

Diftong ej z ozkim e-jem je nastal iz dolgega i: doma'čejni, 'gejva 'iva', gov'rej, 'xejša, ko'jejn_e, kme'tejja, 'mejsliš, 'pejše, s'pej, spus'tej, ži'vej, v'ejje 'na tuje'.

Diftong ou z ozkim o-jem je nastal iz dolgega u: 'koupit, ko'žou_{xat}, 'loukna, p'louvat, pos'kou_{si}, 'poustit, 'sou_x, 'to_ŋ, 'to_ŋlila, 'couk_{ər}, 'poušpaj.

Fonem aj je nastal iz stalno dolgega jata in iz dolgega cirkumfektiranega etimološkega e: 'čajš 'hočeš', g'rajx, 'lajskva, m'laj_nko, 'najnki, s'majx, z'vajzda; čre'vajsa, dre'vajsa, ko'lajse, 'pajč.

Diftong au je naslednik dolgega cirkumfektiranega etimološkega o, nastal pa je tudi iz dvoglasnika -ou- v zaprtem ali končnem zlogu: 'ba_ŋk, 'da_ŋ 'kdo', 'ga_ŋt, 'ka_ŋs, 'ka_ŋža, 'pa_ŋt, po'va_ŋd_ŋ, 'ta_ŋ 'to'; bo'ra_ŋ 'nemasten', 'da_ŋgo, 'pa_ŋ, 'pa_ŋx, 'pa_ŋsko.

Srednje dolgi a je refleks za kratko naglašeni a, za kasneje naglašeni a, v določenih položajih pa tudi za etimološki a; zlasti v diftongu au, aj: b'la:, b'ra:t, 'ka:t, k'la:t, 'na:s, 'pa:st, 'ra:t, s'ta:r, š'la:; 'na:sam 'noter', 'na:šla, 'za:čnem, 'za:jga; 'a:ta, b'ra:da, 'ja:goda, 'la:ket, 'la:s, 'fa:na, 'pa:soš, ž'la:k, k'ra_ŋ, p'ra_ŋ, 'majnik.

Med dolgo naglašene vokalne foneme štejemo tudi refleks za vokalični r, ki ga je tod slišati kot ar: 'barcno, bres'karb_ŋ, 'darve, f'targat, 'parvi, po'darli, v'mar, 'žar. Ker kaže oplotniški govor težnjo po daljšanju kratkih naglašениh vokalnih fonemov, se je število dolgonaglašениh fonemov povečalo in kratki naglašени vokali so se najprej izgubili; v mlajši dobi pa se je zaradi zasekanosti govora začel proces monoftongizacije diftongov in tako sta nastala kratka naglašena ə in a; polglasnik je nastal iz diftonga ej, a iz diftongov aj, au, v soseščini zvočnikov in pred nezvočniškimi zaporniki: 'd_{ər}iga, Go'r_əca, p'r_əča, p'r_ədejo; b'r_{ət}of; 'r_əba:, do'b_əla, 'v_əle, gos't_{əl}na, ka'd_əlo, 'm_əli 'ba_ŋk.pok'l_əcala, 'p_əla, ve'l_əko; de'v_əca, 'v_ədla, 'v_əno; dek'l_{ən}še, 'x_{ən}, les'n_{ən}ka, ma'š_{ən}a, 'n_{ən}, 'n_{ən}č, pla'n_{ən}a, posm_{ər}t'n_{ən}a, sed'm_{ən}a, brada'j_əca, čre'p_əja, š'əjek; 'x_{ət}, 'x_{ət}ro, 'k_əkla, 'p_əka, pra's_əca, 's_əta, š'p_əčke, 'Ž_əče, 'Ž_əto; pog'rap, s'rada, s'radi; 'lapi, 'latala, 'late, 'bali, 'cala, 'dalam, k'lat, 'mala, m'lala, 'pala, pon'dalek, s'mala, st'ralat, ži'vala; c'vati, s'vača, s'vat, 'vadla, 'vaš, v'lakli so; le'nani 'part, le'san, m'lančniga, 'sanca, z'manli; 'čam, na'jam se, prev'zamali, po'čamčit 'počenčiti', zam'lamta 'm_o:ka, 'apca 'ovca', be'sade, k'rampa 'šepa', 'lapa, 'lat, 'tapčem.

Če hočemo severnoštajersko narečje razmejiti od južnoštajerskega, ga pozno daljšanje in posebni odrazi za akutirane samoglasnike *ě, è* in *ò* najočitneje ločujejo. Tako moramo k severnoštajerskemu narečju šteti poleg kozjaškega, pohorskega in zgornjesavinjskega tudi severni del srednjesavinjskega narečja. Pri tem je potrebno še raziskati govore na južnem Pohorju (Kebelj), kjer so v trizložnicah ohranjeni posebni refleksi za akutirani jat: *'di:elat, 'dalam* ← *'da:ɣlam, 'di:laɣ, 'di:elali*. Diftong *i:e* je tudi refleks za umično naglašeni *e*, zato je možno, da se je akutirani jat v trizložnicah podaljšal pozneje kot v dvožložnicah tipa *nèsel* → *'ni:so, dĕ, lal* → *'di:laɣ*, torej v času sekundarnega naglasnega umika.

3 V panonskih narečjih se akutirani samoglasniki niso podaljšali: v prekmurščini, v vzhodnem goričanskem narečju, v vzhodnem in srednjem prleškem narečju ter v vzhodnem in srednjem haloškem narečju. Za akutirani jat se povsod pojavlja kratki ozki *e*, za novoakutirani *o* kratki ozki *o*, za novoakutirani *e* se pojavlja kratki široki *e*, v srednjih Halozah tudi ozki *e*; sekundarno naglašena *e* in *o* sta kratka in široka.

V panonsko narečno skupino spada tudi haloško narečje. J. Rigler ga v svoji razpravi o daljšanju akuta ni obdelal, ker ni imel narečnih podatkov. Z osvetlitvijo naglasnih in fonoloških razmer v Halozah naj bo ta razprava nadaljevanje Riglerjevega dela. V zahodnih govorih panonske narečne skupine so se vsi akutirani samoglasniki podaljšali, ohranili pa so posebno kvaliteto.

3.1 Zahodno goričansko narečje ima za akutirani jat in *è* refleks *i:e*, za akutirani *o* refleks *u:o*, ki je tudi odraz za *ó* in umično naglašeni *o*, akutirana *i* in *u* se ne diftongirata, široki *ie:/e*: je odraz akutiranega nosnega *ɛ* kot tudi umično naglašeni *e* in *polglasnika*, akutirani *a* je zaokrožen, cirkumflektirani pa ne.

Metava

<i>i:</i>	<i>ü:</i>	<i>u:</i>
<i>i:ɣ</i>	<i>ü:ɣ</i>	<i>u:ɣ</i>
<i>i:ɛ</i>		<i>u:ɔ</i>
<i>ɛ:</i>		<i>ɔ:</i>
<i>ie:/e:</i>		<i>+ar</i>
<i>e:ɣ</i>	<i>o:ɣ</i>	
	<i>â:</i>	
	<i>a:</i>	

Izvor: *i:* ← *î*; *i:ɣ* ← *î*; *ü:* ← *û*; *ü:ɣ* ← *û*; *u:* ← *ŭ*; *u:ɣ* ← *ŭ*; *i:ɛ* ← *ě*, *è*; *u:ɔ* ← *ò*, *ó*; *ɔ:* ← *ê*, *ð*, *ê*; *ɛ:* ← *ê*; *ie:/e:* ← *ě*, *è*; *e:ɣ* ← *ě*; *o:ɣ* ← *ô*; *â:* ← *â*; *a:* ← *â*; *ar* ← *ɹ*.

3.2 Prleški govori imajo danes praviloma enoglasniški dolgi in kratki vokalni sistem. Zahodni prleški govori so izgubili kolikostno nasprotje, imajo le dolge naglašene samoglasnike, pojavljata pa se dva nova diftonga, in sicer *i:e* za akutirani jat in za akutirani *è*, *u:o* za akutirani *ò* ter za umično naglašeni *o*.

Sestrže

<i>i:</i>	<i>ü:</i>	<i>u:</i>
<i>i:e</i>		<i>u:o</i>
<i>ɛ:</i>		<i>ɔ:</i>
<i>â:</i>	<i>â:</i>	<i>+ɹ</i>
<i>a:</i>		

Izvor: *i*: ← *î*, *í*; *ü*: ← *û*, *ú* (izginja); *u*: ← *ŭ*, *ŭ̄*; *i:e* ← *é*, *è*; *u:o* ← *ò*, *ô*; *e*: ← *ē*, *ē̄*, *ē̄̄*; *o*: ← *ō*, *ō̄*; *â*: ← *â*; *a*: ← *á*; *ɾ* ← *ř*; *ä*: ← *ě̄*, *ě̄̄*, *ǟ*.

Nenaglašeni samoglasniki: *i u e o ä å a ɾ*.

3.3.1 Naglasne razmere v Halozah

Na vzhodu in deloma v osredju je ohranjena še opozicija med visoko (cirkumfleks) in nizko intonacijo (akut). Nizka intonacija je možna le na kratko naglašnem zlogu, v katerem je samoglasnik refleks starega ali novega akuta ali pa akuta na sekundarno naglašnem zlogu: *se je jélo*, *f kôšah*, *méša*, *gôba*, *vôla*, *zélje*, *kôza*, *téta*; *rězati*, *dělati*, *glôboko*, *kmétovje*, *šíroki*, *cvílila*, *zéljeni*; *oponášati*, *mošničnata kožôla*. Tod je znan tudi naglasni umik na predpono: *zěbrali so se*, *râstava*, *vületje*, *prínas*, *póznán*, *záčimba*, *je ôpo*. Naglasni umik na polglasnik tipa *mægl* je izveden povsod, ohranjen pa je naglasni tip *okô*, pa tudi *samâ*. V pregibanju je živ mešani naglasni tip *svêt svetâ*, *kôst kostî*, *mesô mesâ*.

V zahodnem delu Haloz se je tonemsko nasprotje izgubilo, kratki naglašeni samoglasniki so se podaljšali, kratka sta ostala le zelo široki *e/ä* – *peče* in rahlo zaokroženi *â* — *b'rât*. To zahodno področje gravitira tudi proti srednještajerskemu rogaškemu narečju, v katerem se je kvantitetna opozicija izgubila.

3.3.2 Samoglasniški sestavi

3.3.2.1 Na vzhodu poznajo enoglasniški samoglasniški sestav dolgih naglašnih, kratkih naglašnih in nenaglašnih samoglasnikov.

<i>i</i> :	<i>ü</i> :	<i>u</i> :	<i>i</i>	<i>ü</i>	<i>u</i>
<i>e</i> :	<i>o</i> :	<i>+ɾ</i> :	<i>e</i>	<i>o</i>	<i>+ɾ</i>
<i>e</i> :	<i>a</i> :	<i>+ɾ</i> :	<i>e</i>	<i>â</i>	<i>+ɾ</i>

i: ← *i*: *'zi:ma*, *'pi:šen*; *ü*: ← *u*: *'rü:ha*, *'lü:č*; *u*: ← *ı*: *'vu:k*, *'gu:č*; *e*: ← *ə*: *'dɛ:n*, *vɛ:s*; *ə*: ← *ɛ*: *m'le:ko*, *'le:s*, *'le:ta*; *o*: ← *o*: *'nɔ:č*, *'mɔ:č*, *le'pɔ:*; *ɔ*: ← *o*: *k'lɔ:p*, *ot'rɔ:bi*; *e*: ← *e*: *'pe:t*, *'ze:be me*, *e*: *'le:t*; *a*: ← *a*: *d'va:*, *b'ra:da*; *ɾ*: ← *ɾ*: *č'ɾ:f*, *sm'ɾt*. Dolgi polglasnik in dolgi jat sta v različnem razvoju dala enak refleks -*e*: (pri jatu domnevamo, da prek diftonga *ei* kot v prleščini), *e* in *e pa široki e*:

Kratki naglašeni vokali so nastali iz starih akutiranih, novoakutiranih in sekundarno naglašnih. Akutirani jat (*brěza*) in kratki polglasnik tipa *pěs* in *stěbɾ* zastopa ozki *e*, druge *e*-jevske vokale: *è*, *ě̄*, *ě̄̄*, *é* pa široki *e*: *zélje*, *nésla*, *méša*, *détela*. Kratki *â* je rahlo zaokrožen.

3.3.2.2 V osredju prevladuje enoglasniško-dvoglasniški samoglasniški sestav, v njem se diftongirajo tudi *i*: v *i:ɟ*, *ü*: v *ü:ɟ* in *u*: v *u:ɟ*.

<i>i:ɟ</i>	<i>ü:ɟ</i>	<i>u:ɟ</i>
<i>e:</i>		
<i>e:ɟ</i>	<i>o:ɟ</i>	<i>+ɾ</i> :
	<i>â:ɟ</i>	
	<i>â:</i>	

Kratki samoglasniki:

<i>i</i>	<i>ü</i>	<i>u</i>
<i>e</i>	<i>o</i>	<i>+ɾ</i>
<i>e</i>		
	<i>â</i>	

Dolgi so po izvoru cirkumflekturni, kratki akutirani.

i: ← *i*: - 'li:st, s'vi:ja, 'zi:ma, 'zi:jt; *ü*: ← *u*: -k'lü:č, 'lü:č, 'lü:jpín, o'lü:jpék; *u*: ← *ɤ*: - 'pu:š, 'vu:ɤk, 'tu:ɤčén; -oɤ ← o: - (ob n, m): 'nu:ɤxet, 'nu:ɤsnica, z'vu:ɤn; *ɛ*: ← *ɛ*: - 'pɛ:t, 'pɛ:tek, p'lɛ:šen, 'zɛ:be; ← *e*: - 'lɛ:t, 'mɛ:t, 'pɛ:č; ← *ə*: 'vɛ:s, (de:jn), na'tɛ:še; *e*: ← *ɛ*: - z've:jzda, s've:čča, g're:jx, s'me:jx, 'be:jli; o:ɤ ← o: - 'bo:ɤk, 'do:ɤbili, le'po:ɤ; ← *o*: - 'bo:ɤ, k'lo:ɤp, d'ro:ɤk, 'ro:ɤp, 'go:ɤbec; - a:(+n) - gi'bo:ɤnce, pi'jo:ɤnec, b'ro:ɤnit; a:(+m) - f x'ro:ɤmi, s'ro:ɤm 'sram'; /â:u/ ← *a*: - (Velika Varnica: lobâ:ɤja, mos'tâ:ɤči, te'sâ:ɤti); â: ← *a*: g'râ:t, p'râ:x, d'vâ:, h'râ:st, ko'vâ:č, t'râ:va.

Kratki vokalizem: *i* ← *í* (staroakutirani) - 'lipa, 'riba, 'xiša, f'tiči; *i* (tit) - 'nit, f'tič, 'miš, 'nič, 'sit; p'rinas; *i* nenaglašeni - p'rīšli, 'lü:jkijca; *u* nenaglašeni - 'enemi, 'župniki, lid'je: 'sporadično (-of) - 'li:jkif; *ü* ← *u* (staroakutirani) - 'vüxa, k'rüxa; *u* ← *ɤ* 'buha, 'pun; *ɛ* ← *ə*, *ɛ̃*, v'zemen, 'pɛs, 'mɛgla; *è* - 'zɛlje, 'pɛrje; ← akutirani *é* ne'vešta, st'rɛxa, p'ɛóna, 'lɛto, ko'lɛno; *e* ← *aj* - 'pečvina, 'šeba; *ə* - *é* 'meša; 'zet, za'četi, p'pɛti, *ē* - 'nesla, 'rekla, 'žena; *o* ← *o* - 'goba, 'koča, 'toča; *ò* - 'voła, 'xoja, š'kođa, p'rosin, *ō* - 'koto, 'koza, 'osa; â ← *á* b'rât; *n* in *m* ožita *o* v *u*: 'nu:ɤga, 'nu:ɤč, 'mu:ɤč, g'nu:j, 'nušja, 'nusin, 'kunec. Tudi v osredju je ohranjeno nepodaljšanje vseh akutov, vendar se kratki vokali začenjajo daljšati, bolj ko gremo proti zahodu. Za jat je refleks *e*:*i*, za *o* in *ô* pa *o*:*u*, nosni *é*, *ə*, *ê* so dali *ɛ*:. Vpliv bednjanskega narečja se gotovo kaže v diftongizaciji *a* v *o*:*u*/â:ɤ: te'sâ:ɤti, gi'bo:ɤnce. Vsak *a* je rahlo zaokrožen. Kratki vokali imajo enak izvor kot na vzhodu.

3.3.2.3 V zahodnem delu Haloz (Žetale) so se akutirani samoglasniki začeli daljšati, pojavita se dva nova dvoglasnika, ki sicer nista tipična za panonsko narečno skupino, razvila pa sta se: *i*:*e* iz kratkih akutiranih *é*, *ə*, *u*:*o* pa iz novoakutiranega *o*, akutiranega nosnega *o* ter umično naglašene *o*. Kratka sta danes le še *ä* in *â*, odraza za umično naglašeni *e*, za akutirani *ɛ* in za novoakutirani *e* v edinem zlogu ter za kratki in umično naglašeni *a*: 'páče, te'lâta, 'zât, k'mât; b'rât, 'nâs, 'zâčnemo.

Dolgi samoglasniški sestav

<i>i</i> :	<i>ü</i> :	<i>u</i> :
<i>i</i> : <i>e</i>		<i>u</i> : <i>o</i>
<i>ɛ</i> :		<i>o</i> :
<i>e</i> :	<i>o</i> :	
	<i>a</i> : <i>u</i>	+ɤ
	<i>a</i> :	

Izvor:*i*: iz *i*: 'zi:ma, s'vi:ja, 'li:st, 'pi:šem; akutiranega *i* 'li:pa, 'ri:ba, 'xi:ša, f'ti:či; kratkega *i* 'ni:t, 'si:t, 'mi:š; umično naglašene *i* 'ši:rok, 'ci:gan, 'pi:sala; *ü*: iz *u*: 'lü:č, o'lü:pki, 'vü:nešji, 'čü:ti; akutiranega *u* 'kü:pa, k'rü:xa; kratkega *u* k'rü:xa, f'kü:p, 'tü:; umično naglašene *u* 'kü:pti, 'tü:lila; *u*: iz *ɤ*: 'pu:nen, 'tu:čén; akutiranega *ɤ* 'vu:na, 'du:ga; kratkega *ɤ* 'pu:x, 'du:k; *i*:*e* iz akutiranega *é* b'ri:eza, 'ci:esta, ne'vi:esta, 'li:eto; kratkega polglasnika 'pi:es, 'vi:es, na'ti:eše; akutiranega polglasnika pre'mi:ekne, 'pi:exne, 'gi:ene; umično naglašene *ə* s'ti:ebɤ, 'mi:egla, 'pi:eklo; *u*:*o* iz novoakutiranega *o* 'vu:ola, 'xu:oja, 'nu:oša, 'nu:osin; akutiranega *o* 'ku:oča, 'tu:oča, 'vu:ogɤ; umično naglašene *o* 'ku:ozá, 'u:osa, 'ku:onec; *ɛ*: iz dolgega polglasnika 'vɛ:s, 'dɛ:n, 'lɛ:n; dolgega nosnega *ɛ* 'pɛ:t, i'mɛ:, 'vɛ:žen; etimološkega *e* 'lɛ:t, 'pɛ:č, 'mɛ:t; *o*: iz dolgega nosnega *o* go'lɔ:p, 'gɔ:bec, 'mɔ:š; *e*: iz dolgega jata po monoftongizaciji iz *a*:*i*

z've:zda, s've:ča, g're:x, 'le:te; o: iz dolgega a g'ro:t, p'ro:x, k'ro:l; a:u iz dolgega o 'na:uč, 'ma:uč, me'sa:u, le'pa:u; a: iz diftonga a:u 'ra:maje 'romanje'; v sklopu aj 'fa:jn, Žeta'la:jnke; r: iz samoglasniškega r s'mr:t, 'žr: 'ob'r:f.

LITERATURA

- Fran RAMOVŠ 1950: Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov. *SR* III. 16–23.
 Jakob RIGLER 1977: K problematiki daljšanja starega akuta. *SR* XXV. 83–99.
 Jože TOPORIŠIČ 1988: Tvorbeni model slovenskega knjižnega naglasa. *SR* XXXVI. 133–180.
 Zinka ZORKO 1976: Koroški govori na severnem Pohorju zahodno od Ruš do Vuzenice: Magistrska naloga. 115 strani.
 — — 1982: Oplotniški govor. *Zbornik občine Slovenska Bistrica*. 293–310.
 — — 1985: Koroški govori Dravskega obmejnega hribovja od Ojstrice do Duha na Ostrem vrhu: Doktorska disertacija. Ljubljana.
 — — 1988/89: Narečna podoba mariborskega predmestja. *JiS* XXXIV. 170–78.
 — — 1989: Framski govor. *Znanstvena revija* (Maribor). 133–145.

SUMMARY

The paper presents material that proves that the shortened old acute on long vowels and the neo-acute on short vowels in the northern dialect area between Dravograd and Lenart lengthened later than in the central Slovene dialects and that the acute in trisyllabic words lengthened differently than in disyllabic words. In the eastern Carinthian dialect the acute in the first syllable of trisyllabic words shifted to the right and the new vowel is long. In the eastern Carinthian and northern Styrian dialect in disyllabic words there are two reflexes for the old- and neo-acute- stressed *e* and *o*: for jat diphthongal *ɛ:* and in the syllable before *i* narrow *ɛ:*, for neo-acute stressed *o* and *e* are found *o:ɔ:*, *ɛ:ɛ:*. In southern Pohorje (Kebelj) there are two reflexes for the acute-stressed jat: *i:e* in trisyllabic words and *i:* in disyllabic words: *'di:elati – 'da:jlam – 'di:laɥ – 'da:jlala – 'di:elali*. (In this dialect the reflex for the *e* with retracted stress is *i:e – 'ži:ena*.) The acute in trisyllables thus did not lengthen at the same time as in disyllables. The two reflexes each of the neo-acute stress *e* and *o* in the Drava Valley can be explained by lengthening at different times or by the narrow reflex due to more recent influence of the Styrian dialect (after all, the Styrian provincial border ran near Dravograd from the thirteenth century on). The eastern Carinthian dialects in the Drava Valley west of Fale and Činžata and the northern Styrian dialects are united by a tendency toward a third accent retraction on long and short circumflexes, especially in the infinitive and in nominal declensions corresponding to the mixed type in the standard language. After the loss of pitch oppositions the long vowels that were previously acute-stressed largely retained their place of stress. In the Pannonian dialect group acute vowels are normally not lengthened and are short today. West of a line linking Trate, Lenart, Ptuj and Macelj, the acute-stressed vowels are lengthened but have different reflexes today than the old circumflex. Rigler's sketch (SR 1977: 98) should be amended in the following way: the eastern border of the lengthened acute should be corrected; the northern part of the Central Savinja dialect is characterized by the late lengthening; and the accentual situation in Haloze should be added whereby in the east (Veliki Vrh) there is also low intonation, in the central area (Leskovec) there are short vowels for previously acute-stressed vowels, and in the western area (Žetale) the acute vowels are lengthened and have *ě, ɛ̇, ɔ̇, è, ò, ò̇*, the *e* that has received stress by retraction and the old acute-stressed *a* have special short reflexes.